

De remblokken schuurden over de stalen wielen, schokkend en piepend kwam de trein tot stilstand. Nog één keer dreef een grote stoomwolk langs de ramen van de coupé. "Dit is Ermelo, hier is Veldwijk, we zijn er," zei mijn moeder en ik hoorde haar zuchten toen ze de grote tas uit het rek

boven ons pakte. We verlieten het station, een vrouw liep vlak naast mij. "Zo, neemt u uw zootje mee?" Het klonk niet vriendelijk, meer als een verwijt. Mamma knikte. "Hij heeft toch geen idee wat er aan de hand is," klonk het verontschuldigend. Waarom zei mijn moeder dat ik niets in de gaten had? Ik had het zelf gehoord. Na het avondeten gingen we soms nog even op de hoek van de straat staan, bij de grote jongens uit de buurt. Ze hadden een keer over mijn vader gepraat. Hij zat in het gekkenhuis, hadden ze gezegd.

We liepen door een groot, openstaand hek. "Waar woont pappa nu?" "Zie je dat huis met dat rode dak?" Ik knikte. "Daar moeten we zijn." Zou hij het wel fijn vinden dat ik kom? Zou hij ... ik hield mijn pas in. "Je bent zeker moe?" Ik schudde heftig nee en ging weer sneller lopen. "We zijn er bijna, dan kun je uitrusten." Ze glimlachte. Maar haar vingers spanden zich om mijn hand samen.

Het huis was veel groter dan ik had verwacht. Mijn moeder belde aan. Even later hoorde ik een sleutel in het slot van de deur. Zaten die mensen dus tóch altijd opgesloten, zoals de jongens in de straat hadden gezegd? We passeerden een deur met een heel groot raam van matglas. In de lange gang zag ik mannen wat hangen tegen de muur, anderen zaten. Ik was bang en had het liefst weg willen rennen. Moeder hield stil, deed een deur open en bleef in de deuropening staan. Langs haar rug zag ik een grote, langwerpige kamer. Links stond een harmonium. Daar zat mijn vader. Ik herkende hem van de foto die thuis op de schoorsteenmantel stond. Zijn ene hand zat half in z'n jaszakje en de andere hand leunde op de rand van het harmonium. Toen hij mij zag keek hij even verschrikt maar al gauw verscheen een glimlach op zijn gezicht. Dit was dus mijn pappa. Hij was gelukkig heel anders dan de mannen die ik op de gang had gezien. Ik trok me los uit de hand van mijn moeder en rende naar hem toe, liet me tussen zijn knieën glijden, sloeg mijn armen om zijn benen en duwde mijn gezicht tegen hem aan. Ik voelde hoe pappa onregelmatig ademde, drukte me nog harder tegen hem aan en tegelijk keek ik schuin omhoog. Ik zag een groot litteken bovenop zijn bijna kale, voorovergebogen hoofd. Dat kwam van een operatie. Pappa was enkele weken in het grote ziekenhuis in Utrecht geweest en ze hadden daar in zijn hoofd gekeken. Moeder was ondertussen ook bij ons gekomen en ze kusten elkaar. Nog nooit had ik me zo gelukkig gevoeld, tussen hen in. "Daar had je natuurlijk helemaal niet op gerekend," zei ze met een trillende stem, "dat moet een hele verrassing voor je zijn." Vader knikte. Ze streekte het litteken op zijn hoofd. "Wat is het al mooi genezen."

Mijn vader maakte zich van mij los, draaide zich om en schoof de kruk van het harmonium wat heen en weer. Ik ging naast hem staan, bleef naar hem kijken en ik zag hoe zijn gezicht veranderde. Hij glimlachte nog wel maar toch was het anders. Met zijn voeten bracht hij de pedalen in beweging. Ik hoorde de lucht door het orgel gaan en opeens waren er de orgelklanken. Die melodie kende ik. Mamma had die gezongen toen ze een kaart van vader had gekregen, die hij in dat ziekenhuis in Utrecht had geschreven. 'Beveel gerust uw wegen, al wat u 't harte deert...' We hadden het lied op school nog niet geleerd, maar toch kende ik de woorden, zo vaak had mijn moeder dit vers gezongen. Wat kon mijn pappa mooi spelen, zo wilde ik het later ook kunnen.

Opeens haperde de melodie, het was alsof pappa even zocht hoe hij verder moest. Zijn linkerhand bleef liggen op de toetsen. Met zijn rechterhand speelde hij verder. Kon hij de pedalen niet meer goed intrappen? Ik hoorde zijn stem, hij praatte meer dan dat hij zong: "*Die wolken, lucht en winden, wijst spoor en loop en baan, zal ook wel wegen vinden, waarlangs uw voet kan gaan.*"

Tranen rolden over mamma's wangen. Hoewel me dat heel verdrietig maakte, kon ik toch niet huilen, want ik was immers ook blij! Dit is mijn pappa, dacht ik, zo zal het altijd blijven. "*Zal ook wel wegen vinden...*" Mamma herhaalde de woorden. Ze legde een hand op pappa's schouder. Het orgel zweeg. Een zuster was binnengekomen, was even blijven staan maar versnelde opeens haar pas en greep een hand van mijn vader. Zijn lichaam schokte.

Mijn moeder wilde me vastpakken, maar ik rukte me los en rende naar de deur. Op de gang hoorde ik de zuster nog roepen. Deuren gingen open. Een man in een wit pak liep hard in de richting van de kamer waar mijn vader was en ik botste bijna tegen hem op. De ijzertjes onder mijn schoenen klikten op de granieten vloer, overal was lawaai. De mannen op de gang strekten hun armen uit. Ze wilden me pakken, ik wist het zeker. Ik schreeuwde zonder dat er geluid uit m'n mond kwam. Er kwam geen eind aan de gang. Eindelijk, daar was de matglazen deur. Een hand greep me vast. "Laat me los," gilte ik, "laat me er uit!" Een vrouw in een witte jurk hield me stevig vast. "Laat me los," schreeuwde ik, maar het lukte me niet om los te komen. "Ga maar met mij mee," hoorde ik haar zeggen. Ik gaf het op en zakte huilend door mijn knieën. Voorbij – het was voorbij. Mijn pappa zou nooit zo worden als al die andere mannen. Hij zou vast doodgaan. Misschien was hij al dood.

* * *

Achternvijftig jaar later – Afrist 12 van de A 28. Hoe vaak was ik er langs gereden? Nu nam ik de afslag, reed langs het station en het openstaande hek van Veldwijk. Ik stapte uit de auto en steeds meer herinneringen van toen ik zes was drongen zich aan mij op. Hier had ik met mijn moeder gelopen. Daar was het bordje dat me naar Sparrenheuvel zou leiden. Toen ik na een bocht het paviljoen zag liggen, verwarde de aanblik me. Ik kon beter even op de bank gaan zitten die iets verderop stond – ik wilde wel verder lopen maar aarzelde toch ook. Was het niet genoeg om op afstand naar Sparrenheuvel te kijken? Waren de tientallen jaren oude herinneringen niet voldoende? Zou ik voor een gesloten deur komen te staan en wat dan? Wie zocht ik daarbinnen?

Sparrenheuvel – het bord, het schuine pad, het balkon boven de deur. Ik móest opstaan, liep richting het gebouw, hield nog even mijn pas in maar liep weer verder. Ik had het gevoel dat iemand op mij wachtte. Ik belde aan, hoorde een sleutel in het slot draaien, de deur ging open. Een vrouw in een witte jurk stond voor me, groette me alsof ze op mij had gewacht, vroeg niets maar wenkte dat ik naar binnen kon gaan. Daar was de hal, daar was de matglazen deur, daarachter de lange gang. Ik was gekomen om Sparrenheuvel te herbezoeken, mijn verleden onder ogen te zien.

Voor mij zag ik mannen langs de muren van de lange gang zitten. Ik wilde verder lopen maar hield in want ik hoorde het klikken van schoenijzertjes op de granieten vloer. Daar was hij, het jongetje van zes jaar. Hij probeerde mij te ontwijken, maar ik ving hem op, sloeg mijn armen om hem heen en drukte hem tegen mij aan.

Hij schreeuwde. "Laat me los, laat me er uit!"

Hij snikte, zijn lichaam schokte.

"Ga maar met mij mee," zei ik en dat was genoeg.

* * *

Mijn vader Berend Steenbergen stierf op 3 januari 1950 in het Psychiatrisch ziekenhuis Veldwijk, Ermelo. Hij was 45 jaar oud.

1. [Befiehl du deine Wege, koraal](#) uit Bach's [Matthäus-Passion](#)

2. Ja, ook op weg naar Kerst blijft deze compositie me raken, zo wonderschoon! [Kwartet voor hobo, viool, altviool en b.c. in g klt.](#), "[O Haupt voll Blut und Wunden, deel 3](#)", J.G. Janitsch